

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

**دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه تاریخ
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: تاریخ اسلام**

عنوان:

بررسی نقش سیاسی، اجتماعی صحابه جوان در صدر اسلام

استاد راهنما

دکتر محمد سپهری

استاد مشاور:

دکتر فاطمه جان احمدی

دانشجو:

سکینه محسن لو

تابستان ۱۳۹۳

تعدیم به بشرین های زندگیم

خانواده عزیزم

سپاسگزاری:

با سپاس از استاد بزرگوار دکتر محمد پهلوی که دلسویانه مرا را همایی کردند و
دکتر فاطمه جان احمدی استاد مشاور محترم که زحمات فراوانی را متحمل شدند.

بسمه تعالیٰ

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب سکینه محسن لو دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۹۰۰۷۵۰۲۳۸ در رشته تاریخ اسلام که در تاریخ ۹۳/۶/۲۵ از پایان نامه خود تحت عنوان :
بررسی نقش سیاسی، اجتماعی صحابه جوان در صدر اسلام

با کسب نمره ۱۷/۵ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم :

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء :

بسمه تعالیٰ

در تاریخ ۹۳/۶/۲۵

دانشجوی کارشناسی ارشد سکینه محسن لو از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۷/۵ بحروف هفده و نیم تمام و با درجه بسیار خوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۱۱۰۳۹۲۲۰۰۸

کد: ۱۰۱

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی

عنوان پایان نامه: بررسی نقش سیاسی، اجتماعی صحابه جوان در صدر اسلام

تاریخ شروع پایان نامه: ۹۱/۹/۱۲

نام و نام خانوادگی دانشجو: سکینه محسن لو

تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۳/۶/۲۵

شماره دانشجویی: ۹۰۰۷۵۰۲۳۸

رشته تحصیلی: تاریخ اسلام

استاد/ استادان مشاور: دکتر فاطمه جان احمدی

استاد راهنما: دکتر محمد سپهری

چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):

یکی از عوامل موثر و مهم در تاریخ اسلام و تاریخ زندگی پیامبر (ص) قبل از بعثت و بعد از بعثت، مطالعه زندگی پیامبر (ص) در ابعاد گوناگون آن به زندگی مذهبی، سیاسی، اجتماعی است که در این میان نقش صحابه آن حضرت بزرگ صحابه جوان که در مدت ۲۲ سال نبوت و رهبری و راهنمایی حضرت در کارشن بوده‌اند که پیامبر اکرم (ص) در شرایطی با کمک و مشورت آنها چه در زمینه اداره جامعه و چه در زمینه شرکت در عزوات و سریه‌ها از آنها بهره من برداشت و در طرف دیگر نیز صحابه از در کار بهره مندی از منربیات و راهنمایی‌های گرانقدر حضرت رسول در حوزه‌های اجتماعی، اخلاقی، عقیدتی، سیاسی و اقتصادی و... در طول حیات آن حضرت بهره مند من شدند و پیامبر (ص) با دادن مستولیت‌های حساس و کلیدی به صحابه جوان در آن دوران برای اداره جامعه اسلامی استفاده من کردند و بعد از رحلت نبی اکرم (ص) نیز این صحابی‌ها در ترویج اصول و منش رفتاری و سیاسی آن حضرت، نقش مهمی در گسترش اسلام و پایه‌های فکری سیاسی و عقیدتی دین میان اسلام در مناطق مختلف جهان اسلام داشته‌اند. در این میان با توجه به کثرت صحابه در متون و منابع مختلف و همچنین اختلاف تعاریف موجود در زمینه تعریف صحابه و اطلاعی آن به کدام یک افراد حاضر در تاریخ صدر اسلام، در پژوهش حاضر بعد از بررسی موارد فوقی، به تبیین نقش و جایگاه صحابه جوان در دوره حیات حضرت رسول و بعد از آن پرداخته می‌شود.

وازگان کلیدی: پیامبر اکرم (ص)، صحابه، تاریخ صدر اسلام، امام علی (ع)

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است تاریخ وامضا:

مناسب نیست

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات تحقیق ۱
۱.	بیان مساله: .....
۲.	اهمیت تحقیق .....
۳.	اهداف تحقیق: .....
۴.	سوال یا فرضیه تحقیق .....
۵.	سوال اصلی: .....
۶.	فرضیه تحقیق: .....
۷.	روش تحقیق: .....
۸.	روش گرد آوری اطلاعات: .....
۹.	روش تجزیه و تحلیل اطلاعات: .....
۱۰.	متغیرهای تحقیق: .....
۱۱.	منابع مورد استفاده: .....
۱۲.	سازماندهی تحقیق: .....
۱۳.	فصل دوم بررسی رویکردهای علمای شیعه و سنی به مفهوم، نقش و جایگاه صحابه در صدر اسلام ۵
۱۴.	مقدمه: .....
۱۵.	صحابه در لغت و اصطلاح .....
۱۶.	سرانجام زندگی سمره .....
۱۷.	عقیده اهل سنت درباره صحابه پیامبر صلی الله علیه و آله ۲۳
۱۸.	ادله اهل سنت درباره عدالت صحابه ۲۴
۱۹.	برخورد خلفا با صحابه ۲۷
۲۰.	غدیر و عدم اعتراض صحابه در سقیفه .....

۳۳	معنای ارتداد صحابه و اثبات آن
۳۷	اهل رده و تفاوت آن با صحابه
۴۰	کفر و نفاق برخی صحابه از نگاه شیعه
۴۲	دلالت برخی از احادیث بر عدالت صحابه
۴۴	عدالت صحابه پیامبر(ص)
۴۷	ستایش و نکوهش صحابه در قرآن
۴۸	دشمنی اصحاب نسبت به هم دیگر
۵۱	فصل سوم نقش سیاسی-اجتماعی صحابه جوان پیامبر(ص) در تاریخ صدر اسلام
۵۲	عملکرد صحابه با سنت پیامبر(ص)
۵۵	امام علی(ع) افضل صحابه
۵۷	سیاست از دیدگاه امام علی(ع)
۷۱	ابوذر غفاری
۷۳	ابو هیثم
۷۴	اویس قرنی
۷۴	بلال بن رباح
۷۶	جابر بن عبد الله انصاری
۷۶	جاریه بن قدامه سعدی
۷۷	جعفر بن ابی طالب
۸۴	عمار بن یاسر
۸۶	عمرو بن حزم انصاری
۸۶	عمرو بن حمیق خُزاعی
۸۸	مالک آشت
۹۲	محمد بن ابی بکر

۹۳	مُصَعْبَ بْنُ عُمَيْرٍ .....
۹۴	مِقْدَادَ بْنَ عَمْرُو .....
۹۵	مِيَثَمَ تَمَّارِ .....
۹۹	رِيْزَشَ هَا وَغَمَرَاهِيْ: انحراف برخی صحابه جوان.....
۹۹	اسامه بن زید: .....
۱۰۱	۱. زَبِيرِ: .....
۱۰۲	۲. طَلْحَهِ: .....
۱۰۲	۳. سَعْدَ بْنَ ابْيِ وَقَاصِ: .....
۱۰۵	۵. مُحَمَّدَ بْنَ مُسَلَّمَهِ: .....
۱۰۶	۶. عَبْدَاللهِ بْنَ سَلَامَ: .....
۱۰۷	۷. صَهِيبَ بْنَ سَنَانَ: .....
۱۰۷	۹. ابُو سَعِيدِ خَدْرِيِّ: .....
۱۰۸	۱۰. حَسَّانَ بْنَ ثَابَتَ: .....
۱۰۹	۱۱. قَدَامَهِ بْنَ مَظْعُونَ: .....
۱۱۰	۱۲. فَضَالَهِ بْنَ عَبِيدَ: .....
۱۱۱	فصل چهارم : بررسی زندگی سیاسی صحابه جوان پیامبر اکرم(ص)
۱۱۲	جایگاه عدالت از دیدگاه امام علی از منظر سیاسی .....
۱۱۲	۱-عدالت راز بقای حکومت .....
۱۱۳	۲-عدالت، هدف حکومت .....
۱۱۴	۳-زیبایی حکومت در عدالت است .....
۱۱۵	۴-بی عدالتی و فساد در حکومت .....
۱۱۶	۵-حق حکومت بر مردم .....
۱۱۷	رویکرد امام علی (ع) به عدالت در حوزه های سیاسی .....

۱۱۷.....	۱-عدالت مامور گرفتن زکات
۱۱۸.....	۲-عدالت و جنگ
۱۲۰.....	۳-عدالت در گرفتن بیت المال
۱۲۰.....	۴-عدالت در فرماندار
۱۲۳.....	۴. عدالت در قضاوت
۱۲۵.....	عدالت و شورا
۱۲۶.....	عدالت در مشاور
۱۲۷.....	زندگی سیاسی جعفر ابن ابیطالب
۱۲۷.....	هجرت به حبشه و مهمترین مرحله زندگی جعفر(ع)
۱۲۸.....	بازگشت جعفر از حبشه و شادمانی حضرت رسول(ص)
۱۲۹.....	غزوه موته و شهادت جعفر طیار
۱۳۰.....	بررسی زندگی سیاسی ابوذر غفاری
۱۳۰.....	ابوذر؛ مأمور تبلیغ اسلام
۱۳۱.....	ابوذر و نشر اسلام
۱۳۱.....	هجرت ابوذر به مدینه
۱۳۲.....	ابوذر در یشرب
۱۳۳.....	ابوذر؛ جانشین پیامبر
۱۳۳.....	شرکت فعال در جبهه های نبرد
۱۳۵.....	زندگی سیاسی بلال ابن رباح
۱۳۷.....	بلال بعد از رحلت رسول خدا(ص)
۱۳۸.....	وفات بلال
۱۳۸.....	فعالیت‌های سیاسی محمد بن ابی‌بکر
۱۴۰.....	نقش محمدبن ابی‌بکر در قتل عثمان

۱۴۱.....	برخورد با ناکثین جمل
۱۴۲.....	امارت مصر
۱۴۳.....	محمد بن ابی بکر و عزلت‌نشینان عثمانی
۱۴۶.....	محمد بن ابی بکر و معاویه
۱۴۸.....	جنگ معاویه و عمرو عاص و غلبه آنان بر محمد بن ابی بکر
۱۴۹.....	شهادت محمد بن ابی بکر
۱۵۰.....	ابو هیثم بن تیهان
۱۵۱.....	ویژگیهای سیاسی زندگی ابوهیثم
۱۵۲.....	۱- مبلغ پیشتاز اسلام
۱۵۳.....	۲- شرکت در نخستین پیمان عقبه
۱۵۳.....	۳- اولین نفر در دومین پیمان
۱۵۴.....	۴- انتخاب آسمانی
۱۵۵.....	۵- کارشناس ویژه پیامبر(ص)
۱۵۵.....	۶- پیمان برادری در پرتو ایمان
۱۵۶.....	۷- دفاع از ولایت و امامت علوی
۱۵۷.....	انتقاد متهورانه
۱۵۹.....	۸- مسؤول بیعت گرفتن برای علی(ع)
۱۵۹.....	زندگی سیاسی اویس قرنی
۱۶۰.....	ویژگی های اویس قرنی
۱۶۱.....	صحابه جوان پیامبر در واقعه کربلا
۱۶۳.....	زندگی سیاسی جابر ابن عبدالله انصاری
۱۶۹.....	نتیجه گیری
۱۷۳.....	منابع و مأخذ:

فصل اول: کلیات تحقیق

بیان مساله:

بدون تردید یکی از وقایع موثر و مهم در تاریخ اسلام و تاریخ ایران اسلامی زندگی پیامبر (ص) قبل از بعثت و بعد از بعثت که : الف : در مکه ، ب - در مدینه مربوط است که مطالعه زندگی پیامبر (ص) در ابعاد گوناگون آن به زندگی مذهبی ، سیاسی ، اجتماعی بر میگردد . و اینکه در مدت ۲۳ سال نبوت و رهبری و راهنمایی اصحاب ویاران شایسته ای در کنارش بوده اند که در شرایطی با کمک و مشورت آنها چه در زمینه اداره جامعه و چه در زمینه شرکت در عزوات و سریه ها آنها نقش مهم و موثر داشته اند لذا پژوهشگر بر آن شد با تحقیق و بررسی زندگی و نقش صحابه‌ی جوانی باشد که در آن دوران جاهلیت عرب ، چگونه به اسلام ایمان آورده و در کنار پیامبر(ص) نقش آفرینی کردند و پیامبر (ص) با دادن مسئولیت های حساس و کلیدی به صحابه جوان در آن دوران برای اداره جامعه اسلامی بوده است .

در این تحقیق سعی خواهد شد تا با بررسی و مطالعه زندگی صحابه جوان و نقش سیاسی و اجتماعی آنها از زوایای مختلف مورد بررسی قرار گیرد .

اهمیت تحقیق

با توجه به مطالب ذکر شده به روشنی قابل مشاهده است که بررسی اوضاع اجتماعی و سیاسی صحابه جوان در روزگار پیامبر (ص) در صدر اسلام جایگاه برجسته ای در مطالعات تاریخی دارد اولین عامل انتخاب این موضوع ارادت و علاقه پژوهشگر به تحقیق پیرامون ،پیامبر (ص) ، خاندان پیامبر (ص) و اصحاب پیامبر به ویژه صحابه جوان و نقش آنها در صدر اسلام بوده است . که علت اصلی انتخاب این موضوع به خاطر نزدیکی آنها با پیامبر(ص) و نقش اصلی و کلیدی آنها در مسائل اجتماعی سیاسی و اداره جامعه اسلامی بوده است .

اهداف تحقیق:

پس از بررسی و جست وجو در منابع و مشورت با استادان روشن شد علی رغم وجود منابع معتبر دست اول و منابع و مأخذ تاکنون به این موضوع توجه چندانی نشده و به عنوان یک الگو از زندگی صحابه جوان صحبت نشده است و مورد بررسی دقیق قرار نگرفته است و بر آن شدیدم به مطالعه دقیق و عمیق تر پیرامون موضوع: نقش سیاسی و اجتماعی صحابه جوان در عصر نبوت (ص) بر می آیم.

سوال یا فرضیه تحقیق

سوال اصلی :

نقش سیاسی اجتماعی صحابه جوان در صدر اسلام (عصر نبوت) چه بوده است؟

فرضیه تحقیق:

به نظر میرسد صحابه جوان به خصوص حضرت علی (ع) نقش سیاسی و اجتماعی مهمی در صدر اسلام داشته اند

روش تحقیق:

روش تحقیق در این پژوهش روش توصیفی - تحلیلی است.

روش گردآوری اطلاعات:

ابتدا اطلاعات از طریق بررسی کتابخانه ای گردآوری می گردد . سپس فیش تهیه می شود و فیش های مرتبط با موضوع در کنار یکدیگر قرار داده می شوند و با انتخاب و گزینش فیش ها براساس سازمان تحقیق می توان به نتیجه گیری نهایی رسید .

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات:

در این زمینه فیش نویسی را انتخاب و با ذکر منبع در پایان نامه درج میگردد و با تحلیل و تجزیه با استفاده به منابع معتبر انجام خواهد پذیرفت.

متغیرهای تحقیق:

متغیر مستقل : صحابه جوان

متغير وابسته : نقش سیاسی اجتماعی

واژه های کلیدی : اسلام - پیامبر(ص) - صحابه - جوان - سیاسی - اجتماعی - صدر اسلام

منابع مورد استفاده :

۱-طبقات الصحابة ، ابن سعد ۲-طبقات الكبری ، ابن سعد ۳-سیرة ، ابن هشام ۴-تاریخ طبری ،

جریر طبری

۵-استیحاب ، ابن عبد الله درهamsن ۶-مختصر التاریخ دمشق ، ابن عساکر ۷-اسدالغابه ، ابن اثیر ۸

الاصابه ، ابن حجر

۹-المعارف ، ابن قتیبه ۱۰-البدايه و النهایه ، ابن کثیر ۱۱-تهذیب الکمال ، منزی ۱۲-صحیح بخاری

۱۳-صحیح مسلم

۱۴-سنن ترمذی ۱۵-فتح البدان ، بلاذری ۱۶-دلایل النبوة بیهقی ۱۷ سیره ابن اسحاق ۱۸-اخبار

الطوال ، دینوری

۱۹-تاریخ الاسلام شمس الدین احمد ابن عثمان الذہبی ۲۰-بحار الانوار ، باقر مجلسی ۲۱-دایره

المعارف بزرگ اسلامی

۲۲-قاموس الرجال ۲۳-فروغ ابدیت

سازماندهی تحقیق:

این تحقیق از ۴ فصل به شرح زیر تدوین خواهد شد.

فصل اول: کلیات

فصل دوم: بررسی رویکرد علمای شیعه و سنی به مفهوم نقش و جایگاه صحابه در صدر اسلام

فصل سوم: نقش سیاسی-اجتماعی صحاب جوان پیامبر(ص) در تاریخ صدر اسلام

۴-فصل چهارم : بررسی زندگی سیاسی صحابه جوان پیامبر اکرم(ص) با تاکید بر سیره سیاسی امام

علی (ع)

نتیجه گیری

منابع و مأخذ

فصل دوم بررسی رویکرد علمای شیعه و سنی به مفهوم، نقش و جایگاه صحابه در صدر اسلام

مقدمه:

عنوان «صحابه» عنوانی است که تنها شایسته کسانی است که پروانه وار دور شمع وجود پیامبر اکرم را گرفته بودند و بر اثر ملازمت و مصاحبته از برکات وجودی ان حضرت بهره می بردن و هر یک همچون مظہری تابناک جلوه گر صفات و اخلاق کریمه آن وجود مبارک بودند.

پیامبر اکرم (ص) از روز نخست نخبگانی از پیروان راستین خود را در پوشش عنايت خاص خود قرار داد و در فرصت های مناسب واحيانا روزانه در تعلیم و تربیت آنان کوشنا بود، تا هریک حامل رسالت جهانی اسلام بر جهانیان گردند و به مصدق آیه کریمه «وکذالک جعلناکم امه وسطا لتكونوا شهدا علی الناس ويكون الرسول عليكم شهيدا»(بقره: ۱۴۳) وسائلی باشند تا پیام ناب اسلام را از منبع اصیل آن دریافت کنند و همواره به جویندگان و پویندگان راه حق وحقیقت ارائه دهند.

صحابه در لغت و اصطلاح

لغت «صحابه» و مشتقات آن، مجموعا ۹۷ بار در قران کریم ذکر شده است. این صبحه و مصاحبته از وجوده مختلفی برخوردار است که به چند وجه آن به شرح زیر است:

۱- صبحه بین کافر و مومن

(کان له ثمر فقال لصاحبه و هو يحاوره انا اكثرا منك مala و اعز نفرا) (سوره کهف، آیه ۳۴)

۲- صبحه بین فرزند و پدر و مادر که اختلاف عقیده دارند:

صحبة بين فرزنده و پدر و مادر که اختلاف عقیده دارند :

(وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطْعِهُمَا وَصَاحِبَهُمَا فِي الدِّينِ مَعْرُوفًا .)...(سوره لقمان، آیه ۱۵)

۳-صحبۀ بین دو رفیق همسفر:

(وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ... وَالصَّاحِبُ بِالْجَنْبِ وَابْنُ السَّبِيلِ (سوره نساء، آيه ۳۶)

۴-صحبۀ بین تابع و متبع:

(إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزُنْ) (سوره توبه، آيه ۴۰)

۵-صحبۀ بین کافر و کافرین:

(فَنَادَوْهُ صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَى فَعَقَرَ .) (سوره قمر، آيه ۲۹)

آنچه از مجموع دیدگاه‌های لغویان به دست می‌آید، این است که صحابه فقط به معنای دیدن و گفتگویی کوتاه نیست، بلکه برای این‌که نسبت به کسی معنای لغوی صحابه صادق باشد، باید ملازمت و مصاحبی بین آن دو نفر صورت گرفته باشد که در عرف به آنها مصاحب و صحابه گفته شود (الاستیعاب، ج ۱، ص ۹) در تعریف اصطلاحی صحابه دیدگاه‌های مختلفی ابراز شده است؛ از جمله:

صحیح البخاری:

صحابی کسی از مسلمین است که با پیامبر مصاحب داشته باشد یا او را دیده باشد. (صحیح البخاری، ج ۵، ص ۲)

ابن عبدالبر:

بنا به تعریف لغوی، به هرکسی که ساعتی با پیامبر مصاحب داشته باشد، صحابی گویند. (الاستیعاب، ج ۱، ص ۹)

ایشان دیدگاه پاره ای دیگر از علماء را نیز به شرح زیر ذکر می‌کند:

السخاوي:

صحابی به کسی می گویند که حداقل چیزی که بشود اسم صحبت را برآن اطلاق کرد با پیامبر مصاحب داشته باشد و اگر مصاحبتش طولانی و مجالستش زیاد باشد که چه بهتر(فتح المغیث، ج ۳، ص ۸۶)

ابوالحسین معتمد:

صحابی کسی است که مجالستی طولانی داشته باشد؛ همراه با قصد تبعیت و پیروی کردن.) الاستیعاب، ج ۱، ص ۱۰)

کیسae الطبری:

کسی که مصاحبتش با پیامبر آنچنان آشکار شده باشد که او را از احزاب و متصلین به حضرت بدانند(همان، ۱۰)

ابن فورک:

صحابی کسی است که مجالستش بیشتر باشد و خاص به آن باشد(همان، ۱۰) ابی الصلاح از ابی مظفر السمعانی نقل می کند که او گفت: علمای حدیث، به هر کسی صحابه می گویند که حدیث یا کلمه ای را از پیامبر روایت کرده باشد و سپس این معنا را وسعت می دهنند که هر کسی که پیامبر را دیده باشد، صحابی محسوب می شود و این به خاطر شرف منزلت نبی است که هر کسی پیامبر را دیده باشد، حکم صحابه را دارد(المقدمه، ص ۱۱۸)

بزرگ تابعان، یعنی سعید بن مسیب می گوید:

صحابی کسی است که یک یا دو سال را با پیامبر اقامه کرده باشد یا همراه او در یک یا دو غزوه جنگیده باشد. (کفایه، ص ۶۹)

حاکم نیشابوری در کتاب معرفه علوم الحديث خویش صحابه را به دوازده طبقه به شرح زیر تقسیم می کند: